บทความวิจัย

การศึกษาภาพสะท้อนความกตัญญูตามแนวคิดขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์ กรณีศึกษาภาพยนตร์เรื่อง หลานม่า (Lahn Mah)

The Study of the Reflection of Filial Piety in Confucianism throughThe *Analects of Confucius*: A Case Study of *How to Make Millions Before Grandma Dies (Lahn Mah)*

สุภาวิตา หนูพุ่ม[1] สิริยากร เกตุโสภิต[1] และณัฐพร แซ่เตีย[1*]

Supavita Hnupum[1], Siriyagorn Ketsopit[1], and Nattaporn Saetia[1*]

[1] คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110

[1] Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University Hat Yai Campus, Songkhla, 90110, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: hengqi524521@gmail.com

(Received: April 11, 2025; Revised: January 13, 2026; Accepted: January 26, 2026)

https://doi.org/10.55164/pactj.v39i1.279152

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนความกตัญญูตามแนวคิดขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์ที่ปรากฏ ในภาพยนตร์เรื่อง หลานม่า (Lahn Mah) เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยคือรวบรวมและศึกษาข้อมูลจากหนังสือและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์ คัดเลือกภาพสะท้อนที่เกี่ยวข้องจากภาพยนตร์ นำมาสรุป วิเคราะห์ อธิบายและเชื่อมโยงแนวคิดกับภาพสะท้อนที่ปรากฏ ผลการศึกษาพบว่าภาพสะท้อนที่ปรากฏในภาพยนตร์มีความสอดคล้องกับแนวคิดด้านความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์ โดยพบภาพสะท้อน 5 ประการ ได้แก่ 1) การอยู่ใกล้ชิดบิดามารดา 2) การปรนนิบัติปฏิบัติต่อบิดามารดาด้วยความเคารพ 3) ตักเตือนและเข้าใจต่อความผิดพลาดของบิดามารดา 4) การจัดพิธีศพและเซ่นไหว้ตามประเพณี 5) การสานต่อเจตนารมณ์ ภาพสะท้อนความกตัญญูในเรื่องหลานม่า (Lahn Mah) ไม่ได้จำกัดเฉพาะสิ่งที่บุตรพึงปฏิบัติต่อบิดามารดาเท่านั้น ยังรวมถึงการกตัญญูต่อญาติผู้ใหญ่และคนในครอบครัว แม้ว่าความกตัญญูในภาพยนตร์ตอนต้นของบางตัวละครอาจจะเริ่มต้นจากความกตัญญูแบบหวังผล แต่ต่อมาพัฒนาไปสู่ความกตัญญูอย่างแท้จริง จากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าภาพยนตร์หลานม่า (Lahn Mah) สามารถเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดคำสอนเชิงศีลธรรมของขงจื่อที่มีความร่วมสมัยเข้ากับสังคมในปัจจุบัน และยังช่วยให้ผู้ชมตระหนักถึงคุณค่าของความกตัญญูในฐานะรากฐานความสัมพันธ์ในครอบครัวอีกด้วย

คำสำคัญ: ความกตัญญู ภาพสะท้อน แนวคิดขงจื่อ คัมภีร์หลุนอี่ว์ ภาพยนตร์เรื่องหลานม่า (Lahn Mah)

Abstract

This study aimed to examine the reflections of filial piety based on Confucian concepts in the *Analects* as portrayed in the film *How to Make Millions Before Grandma Dies (Lahn Mah)*. This qualitative research gathered and reviewed information from books and previous studies related to filial piety in the *Analects*, and identified relevant reflections presented in the film. These reflections were then summarized, analyzed, interpreted, and connected with the corresponding Confucian concepts. The findings revealed five key reflections: (1) maintaining close and attentive presence with parents; (2) treating parents with respectful care; (3) advising and understanding parents in their mistakes; (4) performing funerary rites and ancestral offerings according to tradition; and (5) carrying on their legacy. Moreover, the reflections of filial piety in *Lahn Mah* were not confined solely to the duties of children toward their parents, but also encompassed gratitude toward elders and other family members. Although some characters initially displayed filial behavior driven by self-interest, such actions gradually developed into genuine expressions of filial devotion. This study suggested that *Lahn Mah* served as a medium for conveying Confucian moral teachings in a contemporary context, enhancing viewers' awareness of the value of filial piety as a fundamental foundation of family relationships.

Keywords: Filial Piety, Reflection, Confucian Concepts, The Analects, How to Make Millions Before Grandma (Lahn Mah)

บทนำ

ในยุคปัจจุบันสื่อภาพยนตร์ได้เข้ามามีบทบาท และได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางสังคมของแต่ละชาติ ภาพยนตร์เป็นศิลปะประเภทหนึ่งที่เป็นสื่อสะท้อนเหตุการณ์ทางสังคม การเมือง และศิลปะวัฒนธรรมประเพณีของชาติในแต่ละช่วง [1] ภาพยนตร์ไทยเรื่องหลานม่า (Lahn Mah) ซึ่งเข้าฉายครั้งแรกเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2024 ได้สร้างปรากฏการณ์ความประทับใจแก่ผู้ชมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเวียดนาม อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ลาว มาเลเซีย บรูไน สิงคโปร์ กัมพูชา ไต้หวัน ฮ่องกง มาเก๊า นอกจากนี้ ยังมีแผนที่จะนำไปฉายที่ประเทศอื่น ๆ เพิ่มเติมอีก เช่น เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น จีน และยุโรป [2] กระแสตอบรับสำหรับหลานม่า (Lahn Mah) ยังคงมาแรงต่อเนื่อง สามารถทำรายได้รวมทั่วประเทศทะลุ 250 ล้านบาท หลังเข้าฉายนาน 14 วันขึ้นแท่นอันดับ 1 ภาพยนตร์ทำรายได้รวมทั่วประเทศสูงสุดในรอบปี [3] หลานม่า (Lahn Mah) เป็นเรื่องราวของเอ็ม หนุ่มวัยเรียนที่หยุดเรียนมหาวิทยาลัยกลางคันเพื่อมาทำในสิ่งที่เป็นความฝันของตนเอง นั่นคือการแคสเกม แต่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ภายหลังเอ็มได้เข้ามาดูแลอาม่าที่ป่วยเป็นมะเร็ง โดยหวังผลมรดกจากอาม่า ต่อมาเมื่อได้ใช้ชีวิตร่วมกับอาม่า ความผูกพันและความเข้าใจค่อย ๆ ก่อตัวขึ้น ทำให้เอ็มเรียนรู้ว่าความรักและความอบอุ่นจากครอบครัวมีคุณค่ามากกว่าเงินทอง และความกตัญญูที่มีต่ออาม่าได้พัฒนากลายเป็นความกตัญญูที่แท้จริง [4]

คัมภีร์หลุนอี่ว์เป็นคัมภีร์ที่บรรดาลูกศิษย์ของขงจื่อได้รวบรวมขึ้นหลังจากขงจื่อได้ถึงแก่อนิจกรรมแล้ว เนื้อหาประกอบด้วยบทสนทนาระหว่างขงจื่อและลูกศิษย์เป็นหลัก ซึ่งบทสนทนาเหล่านี้แฝงไปด้วยคำสอนและข้อคิดทั้งด้านปรัชญาการบริหาร รัฐศาสตร์ การปกครอง จริยธรรม ประวัติศาสตร์ และเมตตาธรรม Tongsuk [5] ได้กล่าวไว้ในคำนำผู้แปลของ “คัมภีร์หลุนอวี่: คัมภีร์แห่งแดนมังกร” ว่า “มีนักปราชญ์ท่านหนึ่งได้ตีค่าคัมภีร์หลุ่นอวี่ว่า ‘หากแม้ได้เจนจบคัมภีร์หลุ่นอวี่เพียงครึ่งเล่ม ก็จักปกครองใต้หล้าได้อย่างง่ายดาย’ จึงเห็นได้ว่าการศึกษาคัมภีร์หลุนอวี่นั้นมีความสำคัญมากเพียงใด” Satha-Anand [6] กล่าวถึงความสำคัญของหลุนอี่ว์ไว้ว่า “หลุนอี่ว์ถือเป็นคัมภีร์ที่สำคัญที่สุดในพัฒนาการอันยาวนานของปรัชญาสำนักขงจื่อและของประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาจีน” จากทั้งสองคำกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าคัมภีร์หลุนอี่ว์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจแนวคิดของขงจื่อ อันเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของสังคมจีน หนึ่งในคำสอนสำคัญที่ปรากฏในคัมภีร์หลุนอี่ว์ และถือเป็นหลักคุณธรรมที่สำคัญของชนชาติจีนนั้นก็ คือ คุณธรรมด้านความกตัญญู Keawsuwan [7] ได้สรุปเกี่ยวกับคำสอนด้านความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์ไว้ว่า คุณธรรมด้านความกตัญญูที่ถูกกล่าวไว้ในคัมภีร์หลุ่นอี่ว์ ทั้ง 19 บท เป็นการสอนคุณธรรมความกตัญญูก่อนว่าบุตรควรปฏิบัติตนเช่นไรต่อบิดามารดา ทั้งระหว่างที่บุพการียังมีชีวิตอยู่ เมื่อสิ้นลมหายใจ

จากการทบทวนวรรรณกรรมผู้วิจัยได้พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมด้านความกตัญญูตามแนวคิดของจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์ เช่น Keawsuwan [7] ศึกษาแนวคิดด้านความกตัญญูในลัทธิขงจื๊อผ่านคัมภีร์สี่จตุรปกรณ์ Jiang [8] ศึกษาเกี่ยวกับการสะท้อนแนวคิดเรื่องความกตัญญูของขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์และคุณค่าในยุคปัจจุบัน Chen [9] ศึกษาเกี่ยวกับของแนวคิดเรื่องความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์ในบริบทความสัมพันธ์ของครอบครัวในยุคปัจจุบัน Yan [10] ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดด้านความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์ จากบทความข้างต้นผู้เขียนเน้นการวิเคราะห์ ตีความ และสรุปความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์ แม้จะมีการสรุปหรือจัดประเภทที่แตกต่างกันบ้าง แต่สาระสำคัญโดยรวมยังคงมุ่งเน้นที่การนำเสนอแนวคิดด้านความกตัญญู นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับภาพสะท้อนผ่านละคร นวนิยาย และภาพยนตร์ที่มีเนื้อหา

เกี่ยวข้องกับคนไทยเชื้อสายจีน เช่น Noysommit, Suwanmanee, & Cheewawiphas [11] ศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน จากละครเรื่องเลือดข้นคนจาง Lommuang, Sinthanawong, & Cheewawiphas [12] ศึกษาภาพสะท้อนบทบาทและสถานภาพของสตรีครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีน ในละครโทรทัศน์เรื่อง “เนื้อใน” Ma [13] ภาพสะท้อนของสังคมชาวไทยเชื้อสายจีนในนวนิยายของ ประภัสสร เสวิกุล Buranakorn, & Chen [14] ได้ทำการศึกษาภาพสะท้อนครอบครัวใหญ่ของคนไทยเชื้อสายจีนในนวนิยายไทย Huang [15] วิเคราะห์ภาพสะท้อนคำสอนของขงจื่อด้านความกตัญญูในนวนิยายที่เกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายจีน จากการทบทวนวรรณกรรมทั้ง 2 ประเด็น พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวกับข้องกับการศึกษาแนวคิดด้านความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์ข้างต้นนั้น เน้นการศึกษาด้านการตีความและคุณค่าของความกตัญญูเป็นหลัก สำหรับงานวิจัยด้านภาพสะท้อนในละคร นวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชาวไทยเชื้อสายจีนนั้น ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาภาพสะท้อนด้านค่านิยม สังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก ไม่ได้มุ่งเน้นศึกษาภาพสะท้อนด้านความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์โดยตรง รวมทั้งยังไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนด้านความกตัญญูในภาพยนตร์เรื่อง หลานม่า (Lahn Mah)

คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาพสะท้อนความกตัญญูตามแนวคิดขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์ จากภาพยนตร์เรื่อง หลานม่า (Lahn Mah) ซึ่งเป็นเรื่องราวที่มีความเกี่ยวข้องกับครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีน เพื่อศึกษาว่าภาพยนตร์เรื่องหลานม่า (Lahn Mah) ที่มีจุดเริ่มต้นของความกตัญญูจากการหวังผลประโยชน์และอยู่ในยุคสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีอันต่างจากยุคของขงจื่อโดยสิ้นเชิง ได้สะท้อนคุณธรรมความกตัญญูตามบริบทความเชื่อและวัฒนธรรมจีนว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์หรือไม่อย่างไร รวมทั้งเพื่อทำความเข้าใจคุณค่าความกตัญญูตามแนวคิดขงจื่อที่สะท้อนผ่านเรื่องราวและความสัมพันธ์ของตัวละครที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง หลานม่า (Lahn Mah)

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาภาพสะท้อนความกตัญญูตามแนวคิดขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์ที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง หลานม่า (Lahn Mah)

ทบทวนวรรณกรรม

เรื่องย่อภาพยนตร์ “หลานม่า” (Lahn Mah)

ภาพยนตร์ หลานม่า (Lahn Mah) เป็นผลงานจากค่าย GDH 559 ที่นำเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างหลานและอาม่าในครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีน เรื่องราวของตัวละครหลัก ได้แก่ “เอ็ม” ตัวเอกของเรื่อง ผู้เป็นหลานที่เริ่มต้นแสดงความกตัญญูจากแรงจูงใจส่วนตัวต่อ “อาม่า” ที่ตรวจพบว่าเป็นโรคมะเร็งระยะสุดท้าย “มุ่ย” ลูกพี่ลูกน้องที่ทำหน้าที่ดูแลอากงที่ป่วยระยะสุดท้าย จนกลายเป็นทายาทเพียงคนเดียวที่ได้รับมรดกเป็นบ้านราคากว่าสิบล้านจากอากง เอ็มจึงอาสาไปดูแลอาม่าที่ตรวจพบว่าเป็นมะเร็ง และน่าจะมีชีวิตอยู่ได้ไม่เกินหนึ่งปี โดยหวังว่าจะได้รับมรดกหลักล้านเช่นกันเมื่อหลานกับอาม่าที่อายุห่างกันกว่า 50 ปี ต้องมาอยู่ร่วมกัน การโต้เถียงกัน ต่อปากต่อคำกันเล็ก ๆ น้อย ๆ จึงเกิดขึ้นทุกช่วงเวลา แต่มันกลับเป็นช่วงเวลาที่ทำให้อาม่าลืมความเหงาจากการเฝ้ารอลูกชายคนโต “กู๋เคี้ยง” ลูกสาวคนกลางอย่างแม่ของเอ็ม “ซิว” และลูกชายคนเล็กอย่าง “กู๋โส่ย” จะมาพร้อมหน้ากันในวันอาทิตย์และตามเทศกาลต่าง ๆ เท่านั้น “เอ็ม” หลาน

ที่เริ่มต้นดูแลอาม่าเพราะหวังในทรัพย์สมบัติ กลับเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้ “เอ็ม” ได้รู้ว่า คำว่า “ครอบครัว” มีค่ามากกว่าเงิน

ความกตัญญูตามแนวคิดของขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์

ผู้วิจัยได้ศึกษาความกตัญญูตามแนวคิดขงจื่อจากหนังสือ “คัมภีร์หลุนอวี่ : คัมภีร์แห่งแดนมังกร” พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2023 ของอมร ทองสุก และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

Keawsuwan [7] ได้ศึกษาแนวคิดด้านความกตัญญูในลัทธิขงจื๊อผ่านคัมภีร์สี่จตุรปกรณ์ เมื่อกล่าวถึงคำว่า “กตัญญู” สามารถตีความได้ว่า เมื่อบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ บุตรก็ควรเคารพรักและปรนนิบัติเลี้ยงดูท่านอย่างเต็มความสามารถ เมื่อบิดามารดาจากโลกนี้ไปแล้ว บุตรก็ต้องยึดมั่นในการสืบต่อปณิธานของพวกท่าน เพื่อให้วิญญาณของพวกท่านเป็นสุข ซึ่งความกตัญญูมีจุดตั้งต้นมาจากความรักที่บิดามารดามีให้แก่บุตร ส่วนบุตรนั้นตอบแทนความรักนั้นด้วยความกตัญญู ทั้งหมดนี้เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่เกิดขึ้นในครอบครัว ผลการศึกษาแนวคิดด้านความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์ พบว่า มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญู 19 ครั้ง โดยภาพรวมเกี่ยวกับคุณธรรมด้านความกตัญญูสรุปได้ว่าเป็นการสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อบิดามารดาทั้งตอนที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่ และเมื่อสิ้นลมไปแล้ว

Jiang [8] ศึกษาเกี่ยวกับการสะท้อนแนวคิดเรื่องความกตัญญูของขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์และคุณค่าในยุคปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่าภาพสะท้อนแนวคิดเรื่องความกตัญญูแบ่งเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การเลี้ยงดูและเอาใจใส่ 2) การให้ความเคารพและห่วงใย 3) การเชื่อฟังและการตักเตือน 4) พิธีศพและการเซ่นไหว้

Chen [9] ศึกษาเกี่ยวกับการตีความของแนวคิดเรื่องความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์ในบริบทความสัมพันธ์ของครอบครัวในยุคปัจจุบัน โดยกล่าวว่า กตัญญูคือการเชื่อฟังหรือสืบสานเจตนารมณ์ของบิดามารดา กตัญญูคือมีจิตใจที่เคารพต่อบิดามารดา กตัญญูคือการอยู่ใกล้ชิดบิดามารดา กตัญญูคือการดูแลรักษาตนเองให้ดี ไม่ให้บิดามารดาเป็นห่วง

Yan [10] ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดด้านความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์ โดยมีผลสรุปพฤติกรรมด้านความกตัญญูไว้ดังนี้ 1) การเลี้ยงดูและการเคารพบิดามารดา 2) ตักเตือนเมื่อบิดามารดาทำสิ่งที่ผิด 3) การไว้ทุกข์ การประกอบพิธีศพ และการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ 4) สืบสานเจตนารมณ์และคุณธรรมตามความตั้งใจของบิดา

ภาพสะท้อนที่ปรากฏในละคร นวนิยายที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยเชื้อสายจีน

Ma [13] วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนในนวนิยายของประภัสสร เสวิกุล จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ เหลื่อมไหมลายเหมย ลอดลายมังกร สำเภาทอง ชิงตึ๊ง กุหลาบจีน ขอหมอนนั้นที่เธอฝันยามหนุน ผลการวิจัยพบภาพสะท้อนด้านสังคม การเผชิญความลำบากและปัญหาต่าง ๆ สภาพความเป็นอยู่ การทำธุรกิจการค้า การสั่งสอนคุณธรรมให้ลูกหลาย เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความขยันหมั่นเพียร นอกจากนี้ยังศึกษาอิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อผู้อ่าน

Buranakorn, & Chen [14] การศึกษาภาพสะท้อนครอบครัวใหญ่ของคนไทยเชื้อสายจีนในนวนิยายไทย โดยศึกษาจากเรื่องลอดลายมังกร ดงดอกเหมย มงกุฎดอกส้ม แก๊งตี๋ตระกูลซ่ง จดหมายจากเมืองไทย ทายาทป่องแป้ง และหัวใจรักเกรดรีไฟน์ ผลการวิจัยแบ่งเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) สภาพความเป็นอยู่ที่นิยมสร้างครอบครัวใหญ่ 2) การประกอบอาชีพระหว่างรุ่นแรกที่อพยพมาจากเมืองจีนกับรุ่นลูกหลานที่เกิดในเมืองไทย 3) วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น บทบาทหน้าที่ของผู้ชายและผู้หญิง การแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่ในฐานะลูกชาย ลูกสาว ภรรยา

Huang [15] การวิเคราะห์ภาพสะท้อนคำสอนของขงจื่อด้านความกตัญญูในนวนิยายที่เกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายจีน จากนวนิยายไทยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของความกตัญญูของคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีน จำนวน 5 เรื่อง คือ ลอดลายมังกร อยู่กับก๋ง กตัญญูพิศวาส จดหมายจากเมืองไทย และก่อนสายหมอกเรือน โดยมีผลวิจัยดังนี้ ภาพสะท้อนความกตัญญูของบุตรต่อบิดามารดาเมื่อบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ และเมื่อบิดามารดาล่วงลับแล้ว และภาพสะท้อนความกตัญญูต่อบุคคลอื่น คือ ครูอาจารย์ ลูกจ้าง เพื่อน และธรรมชาติแวดล้อม และนำเสนอข้อค้นพบด้านคุณค่าความกตัญญูญในด้านการให้ข้อคิดในการประกอบธุรกิจ การปฏิบัติต่อผู้อื่น การทำประโยชน์แก่ส่วนรวม และการให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมจีน

Noysommit, Suwanmanee, & Cheewawiphas [11] การศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน จากละครเรื่องเลือดข้นคนจาง ผลการศึกษาพบภาพสะท้อนทางด้านสังคมที่เป็นด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและเครือญาติของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เป็นครอบครัวใหญ่ ด้านการสัมผัสได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและสะใภ้ ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรมสะท้อนผ่านความเป็นกงสี ศาสนา ความเชื่อในพิธีกงเต็ก การคลุมถุงชน ค่านิยมของชาวไทยเชื้อสายจีนการให้ความสำคัญกับลูกชายมากกว่าลูกสาว

Lommuang, Sinthanawong, & Cheewawiphas [12] ศึกษาภาพสะท้อนบทบาทและสถานภาพของสตรีครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีน ในละครโทรทัศน์เรื่อง “เนื้อใน” พบว่าบทบาทของสตรี ออกเป็น 3 บทบาท ได้แก่ บทบาทในฐานะบุตรสาว ภรรยา มารดา นอกจากนี้ สถานภาพของสตรีถูกสะท้อนออกเป็น 4 ด้านได้แก่ ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และแนวความคิดของสตรีในประเด็นความเสมอภาคทางเพศ โดยในบทบาทของบุตรสาว สะท้อนสถานภาพครบทั้ง 4 ด้าน ในบทบาทของภรรยาสะท้อนเพียงด้านเศรษฐกิจ และบทบาทมารดาสะท้อนเพียงด้านความเสมอภาคทางเพศเท่านั้น และยังพบว่านางเอกของเรื่องมีบทบาทที่โดดเด่นและสำคัญทั้งในฐานะเจ้าของธุรกิจและผู้หารายได้เลี้ยงดูครอบครัว โดยมีสามีเป็นผู้เลี้ยงดูบุตร อันเป็นการสะท้อนถึงบทบาทของสตรีในสังคมปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงไป

แม้ว่างานวิจัยข้างต้นจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความกตัญญูตามแนวคิดของขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์ แต่อย่างไรก็ตามวิจัยเหล่านี้มุ่งนี้เน้นด้านการตีความพฤติกรรมที่แสดงออกด้านความกตัญญู และคุณค่าของคุณธรรมด้านความกตัญญู ในคัมภีร์หลุนอี่ว์ อีกทั้งยังไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพสะท้อนความกตัญญูในภาพยนตร์เรื่องหลานม่า (Lahn Mah) ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงต้องการหาคำตอบว่า ภาพสะท้อนด้านความกตัญญูในภาพยนตร์เรื่องนี่ซึ่งเกิดในยุคที่แตกต่างกับยุคของขงจื่อ ว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดด้านความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์หรือไม่ อย่างไร ซึ่งการศึกษาวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำมาปรับใช้ในสังคมยุคปัจจุบัน

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าจาก หนังสือ บทความวิจัย เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยมีวิธีการดำเนินวิจัยดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ “คัมภีร์หลุนอวี่ : คัมภีร์แห่งแดนมังกร” พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2023 ของอมร ทองสุก บทความวิจัย และเอกสารทางวิชาการอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องความกตัญญูในคัมภีร์หลุนอี่ว์ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความกตัญญูตามแนวคิดของขงจื่อ รวมทั้งศึกษาบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาพสะท้อนด้านต่าง ๆ ของนวนิยาย ละคร และ

ภาพยนตร์ที่นำเสนอเรื่องราวของชาวไทยเชื้อสายจีน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย

2. เก็บข้อมูลจากการชมภาพยนตร์เรื่อง หลานม่า (Lahn Mah) กำกับโดย พัฒน์ บุญนิธิพัฒน์ ผ่านช่องทาง Netflx เพื่อคัดเลือกฉากที่สะท้อนกับความกตัญญู โดยคัดเลือกเฉพาะฉากที่สะท้อนพฤติกรรมการแสดงออกด้านความกตัญญูของบุตรหลานต่อบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ ใช้วิธีการสังเกตและจดบันทึก โดยการบันทึกข้อมูลแบบยืดหยุ่น

3. ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามที่ได้จากการรวบรวมและศึกษาออกมาในรูปแบบของการเขียนเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) อธิบายและเชื่อมโยงแนวคิดกับภาพสะท้อนที่ปรากฏในภาพยนตร์ เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาสรุปและอภิปรายผล

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ถ่ายทอดเสียงภาษาจีนเป็นภาษาไทย โดยอ้างอิงเกณฑ์การถอดเสียงภาษาจีนแมนดาริน ด้วยอักขรวิธีไทย ของคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทย ในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2543 ยกเว้นคำที่ปรากฏในหนังสือ หรือบทความก็จะยึดตามการถอดเสียงที่ปรากฏในหนังสือ หรือบทความนั้น ๆ เช่น คำว่า เช่น “หลุนอวี่” ที่ปรากฏในหนังสือของอมร ทองสุก

2. ชื่อของตัวละครในบทความวิจัยนี้อ้างอิงจากเรื่องย่อเรื่องหลานม่า (Lahn Mah) ที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ https://www.gdh559.com/live_preview/lahnmahMoive [16]

ผลการศึกษา

จากการศึกษาภาพสะท้อนความกตัญญูตามแนวคิดขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์ กรณีศึกษาภาพยนตร์เรื่องหลานม่า (Lahn Mah) พบภาพสะท้อนทั้งหมด 5 ประการ

1. การอยู่ใกล้ชิดบิดามารดา

บุตรควรให้การดูแลบิดามารดา ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การอยู่ใกล้ชิดและทำให้ท่านอุ่นใจไม่ต้องเป็นห่วงกังวล ถือเป็นหน้าที่สำคัญของบุตร ดังบทหลี่เหรินที่ว่า “ยามบุพการียังอยู่ มิควรเดินทางไกล หากแม้นต้องไป ก็ควรแจ้งสถานที่ให้ท่านทราบ”[5]

<u>ตัวอย่างที่ 1</u> ฉากที่ทุกคนมารวมตัวกันที่บ้านอาม่าทุกวันอาทิตย์

ฉากนี้เป็นเหตุการณ์ที่ทุกคนมาร่วมรับประทานอาหารที่บ้านอาม่า ภรรยาของเคี้ยงได้เตรียมอาหารสำหรับอาม่า และทุกคน พร้อมทั้งพูดว่า “นี้ไก่จากมณเฑียรเลยนะคะม้า ที่เจ้าสัวในธนาคารเค้ากินกัน” เมื่อเริ่มรับประทานอาหารอาม่าได้ชวนให้ลูก ๆ ทุกคนเล่นไพ่กันหลังจากรับประทานอาหารเสร็จ แต่ครอบครัวของเคี้ยงบอกว่าไม่สามารถอยู่เล่นต่อได้

จากตัวอย่างที่ 1 เป็นภาพสะท้อนที่แสดงถึงความใกล้ชิด ความอบอุ่น ความผูกพันของคนในครอบครัว แสดงให้เห็นว่าลูกหลานให้ความสำคัญกับอาม่า และตั้งใจที่จะใช้เวลาร่วมกัน แม้ว่าจะไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน เป็นการดูแลด้านจิตใจ ทำให้อาม่าไม่รู้สึกถูกทอดทิ้งตามลำพัง และอุ่นใจที่ได้พบลูกหลาน แม้ว่าสุดท้ายครอบครัวของเคี้ยงจะไม่สามารถอยู่เล่นไพ่ต่อได้ แต่การมาร่วมรับประทานอาหารกับอาม่าทุกวันอาทิตย์ก็มีคุณค่าทั้งทางร่างกายและจิตใจของอาม่า

<u>ตัวอย่างที่ 2</u> ฉากที่ครอบครัวของกู๋เคี้ยงอาสาจะพาอาม่ามาดูแลที่บ้านของตน

เป็นฉากที่กู๋เคี้ยงพาอาม่า และเอ็มมาที่บ้านของตน พร้อมบอกว่าต่อไปจะให้อาม่าย้ายมาอยู่ที่บ้านของตน เพื่อจะได้ดูแลอาม่า และพาไปโรงพยาบาลได้สะดวก กู๋เคี้ยงบอกกับอาม่าว่า “ม้า อั๊วอยากเป็นลูกเต็มเวลานะ” ในฉากนี้ครอบครัวกู๋เคี้ยงได้เตรียมเตียงนอนสำหรับอาม่า และโทรทัศน์สำหรับให้อาม่าไว้ดูงิ้วที่อาม่าชอบ

จากตัวอย่างที่ 2 คำพูดที่ว่า “ม้า อั๊วอยากเป็นลูกเต็มเวลานะ” เป็นคำพูดที่สะท้อนถึงความตั้งใจที่จะดูแลอาม่า อยากให้อาม่าอยู่ใกล้ ๆ และจากการที่ครอบครัวกู๋เคี้ยงเตรียมเตียงนอน และโทรทัศน์ให้กับอาม่า เป็นการสะท้อนถึงการดูแลอาม่าทางด้านวัตถุ เข้าใจสิ่งที่ท่านชอบ เป็นการแสดงความเอาใจใส่ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากฉากนี้จะเป็นฉากที่กู๋เคี้ยงพาอาม่าไปเที่ยววัด และไม่มีใครเขียนคำอวยพรให้กับอาม่าเลย ทำให้เอ็มรู้สึกว่าการที่กู๋เคี้ยงอยากรับอาม่าไปอยู่ด้วยเป็นเพียงแค่การทำดีโดยหว่านพืชหวังผล

<u>ตัวอย่างที่ 3</u> ฉากที่อาม่านั่งอยู่บนเก้าอี้ เอ็มนั่งอยู่ที่พื้นข้าง ๆ อาม่า

อาม่าจับผมของตนเองที่ร่วงจากศีรษะเนื่องจากอาการป่วยมะเร็ง และขณะนั้นเองเอ็มก็ยื่นโทรศัพท์ให้อาม่าดูรูปตัวเองผ่านโทรศัพท์ที่มีฟิลเตอร์และพูดว่า “อะ สวยหรือเปล่า ยังสวยเหมือนเดิมเลยเห็นไหม โห ผมสวยนะเนี่ย (ฟิลเตอร์ผมสวย)” ซึ่งฉากนี้ทำให้อาม่ายิ้มได้ และเอ็มพูดต่อพร้อมส่งโทรศัพท์ที่ใช้ฟิลเตอร์คนหัวล้านส่งให้อาม่าดูพร้อมพูดว่า “เดี๋ยวทำคีโมเสร็จก็จะเป็นประมาณนี้ (ฟิลเตอร์หัวล้าน)” อาม่าหัวเราะพลางพูดว่า “อะไรก็ไม่รู้”

ฉากนี้สะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความเอาใจใส่ อยู่ใกล้ชิดอาม่าที่ทำให้อาม่ามีกำลังใจ แม้ว่าจะอยู่ในช่วงเวลาที่ต้องเผชิญกับความเจ็บป่วยก็ตาม เอ็มไม่เพียงอยู่เคียงข้างดูแลด้านร่างกายอาม่าเพียงอย่างเดียว แต่เอ็มยังดูแลจิตใจ ซึ่งเอ็มได้แสดงออกผ่านการใช้สีหน้าและท่าทีที่อบอุ่น ทำให้อาม่ามีความสุข มีเสียงหัวเราะแม้ในยามที่ท่านรู้สึกสิ้นหวัง

<u>ตัวอย่างที่ 4</u> ดูอาม่าทางกล้องและตัดสินใจไปรับอาม่ามาอยู่ที่บ้าน

เอ็มได้ติดตามความเคลื่อนไหวของอาม่าผ่านกล้องวงจรปิด พบว่าบ้านของอาม่าถูกขายให้กับเจ้าของใหม่ และทราบว่ากู๋โส่ยให้อาม่าไปอยู่ที่บ้านพักคนชรา หลังจากนั้นเอ็มจึงตัดสินใจไปเยี่ยมอาม่าที่บ้านพักคนชรา เมื่อเอ็มได้พบอาม่า และเห็นสภาพความเป็นอยู่ของอาม่า เอ็มจึงตัดสินใจพาอาม่ามาอยู่ที่บ้านของตน

จากตัวอย่างที่ 4 การที่เอ็มติดตามความเคลื่อนไหวของอาม่าผ่านกล้องวงจรปิด สะท้อนถึงความกตัญญูของเอ็มในด้านของการระลึกและคิดถึงอาม่า ขณะที่ไม่ได้อยู่ร่วมกัน เมื่อพบว่าอาม่าถูกส่งไปอยู่บ้านพักคนชรา เอ็มจึงตัดสินใจพาอาม่ากลับมาอยู่ด้วยที่บ้าน เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูที่แท้จริง ไม่ใช่แค่คำพูดหรือหน้าที่ แต่เกิดจากความรัก ความห่วงใย และความตั้งใจดูแลอาม่า อยู่ใกล้ชิดกับอาม่าอย่างเต็มใจ

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนถึงพฤติกรรมของบุตร และหลานที่แสดงความกตัญญูต่ออาม่าทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจโดยหาโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน อยู่ใกล้ชิดกับอาม่า ซึ่งทำให้อาม่ารู้สึกอบอุ่น และไม่ได้ต้องเป็นห่วงกังวลลูกหลานอย่างไรก็ตาม บางพฤติกรรมที่สะท้อนความกตัญญูอาจถูกมองว่าเป็นการหว่านพืชหวังผล หรือมีเจตนาแฝงอยู่บ้างก็ตาม แต่ถึงอย่างนั้น การที่ได้อยู่ใกล้ชิดกับลูกหลานก็สามารถทำให้อาม่ารู้สึกคลายกังวลและสัมผัสได้ถึงความห่วงใย ความรักที่ลูกหลานมีต่ออาม่า

ในมิติของยุคสมัยจะเห็นได้ว่าการอยู่ใกล้ชิด การแสดงความห่วงใย หรือทำให้อาม่ามีความสุขนั้นมีการนำเทคโนโลยีในปัจจุบันเข้ามาใช้ เช่น การใช้ฟิลเตอร์โทรศัพท์มือถือ อันทำให้ภาพและช่วงเวลาที่

อยู่ร่วมกันดูมีสีสันและสร้างรอยยิ้มให้กับอาม่าได้ กับติดตามความเคลื่อนไหวผ่านกล้องวงจรปิด เป็นการแสดงความห่วงใย และอยู่ใกล้ชิดกับอาม่าในรูปแบบที่ต่างออกไป

2) การปรนนิบัติต่อบิดามารดาด้วยความเคารพ

ผู้เป็นบุตรควรปฏิบัติรับใช้บิดามารดาอย่างสุดกำลังความสามารถของตน ดังบทเสวียเอ๋อที่ว่า “... ปรนนิบัติบุพการีอย่างสุดกำลังความสามารถที่มี...” [5] ขงจื่อให้ความสำคัญกับการปรนนิบัติต่อบิดามารดาที่ต้องแสดงออกจากใจจริง ซึ่งเป็นการแสดงออกผ่านอิริยาบทที่อ่อนโยนอันเป็นสิ่งที่ยากที่สุด ดังบทเหวยเจิ้งที่ว่า “อันอิริยาบทนั้น ช่างยากนักแล หากมีกิจธุระ ผู้เยาว์ก็รับเป็นภาระ ยามีสุราโภชนะ ก็เชิญอาวุโสรับประทานก่อน นี่ก็คือกตัญญูแล้วอย่างนั้นฤๅ” [5] ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าบุตรหลานที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดา ต้องปรนนิบัติต่อบิดามารดาด้วยความนอบน้อมอ่อนโยน และหากมีเรื่องราวหรือปัญหาใดบุตรหรือผู้น้อยก็ควรปฏิบัติภาระนั้นแทนบิดามารดา และหากมีอาหารสุราก็ควรให้ท่านได้รับประทานก่อน นอกจากนี้ยังต้องเลี้ยงดูบิดามารดาด้วยความเคารพ ดังบทเหวยเจิ้งที่ว่า “อันความกตัญญูในปัจจุบัน หมายถึงการเลี้ยงดูเท่านั้น สำหรับสุนัขอาชานั้นเล่า ก็ล้วนมีการเลี้ยงดูเฉกเช่นกัน หากมิมีความเคารพ จะต่างกันไยฤๅ?” [5] ประโยคนี้มีความหมายว่า เราเลี้ยงดูบิดามารดาได้ และก็เลี้ยงดูม้าและสุนัขได้ ดังนั้น ถ้าหากขาดความเคารพต่อบิดามารดา จะต่างอะไรจากการเลี้ยงดูม้าและสุนัข

<u>ตัวอย่างที่ 5</u> ฉากที่มุ่ยดูแลอากง เปลี่ยนผ้าอ้อมให้อากง

ฉากที่มุ่ยกำลังพูดคุยกับเอ็มพร้อมทั้งดูแลปรนนิบัติอากงที่นอนป่วยติดเตียงช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ไปด้วย โดยในฉากนี้ มุ่ยได้ทำการเปลี่ยนผ้าอ้อมให้กับอากงอย่างไม่รังเกียจ

ฉากนี้สะท้อนให้เห็นว่า มุ่ยมีความกตัญญูตามหลักของขงจื่ออย่างชัดเจน ปรนนิบัติอากง (ปู่ของเอ็ม) เปลี่ยนผ้าอ้อมให้กับอากงด้วยความใส่ใจ ไม่รังเกียจ อย่างไรก็ตาม ฉากนี้แฝงไปด้วยเป้าหมายในการที่มุ่ยมาปรนนิบัติอากง เพราะมุ่ยมองว่า การดูแลอากงคืออาชีพหนึ่งที่จะได้ค่าตอบแทนในอนาคต มุ่ยรู้ดีว่าเมื่ออากงจากไปตนจะได้สมบัติของอากงแน่นอน ในฉากนี้หากมองเพียงพฤติกรรมภายนอก สามารถมองได้ว่าเป็นความกตัญญูที่แท้จริง แต่หากมองถึงสิ่งที่มุ่ยคาดหวังจากอากงเมื่ออากงล่วงลับไปแล้ว ซึ่งนับว่าเป็นการกตัญญูแบบหวังผลตอบแทน ความกตัญญูลักษณะนี้ไม่นับว่าเป็นความกตัญญูที่แท้จริง

<u>ตัวอย่างที่ 6</u> ฉากที่ชิวพาอาม่าไปออกกำลังกายที่สระว่ายน้ำ

ฉากนี้ชิวบอกกับเอ็มว่าตนได้เปลี่ยนเวลาการเข้าออกงาน จากช่วงกลางวันเป็นช่วงกลางคืน เพื่อให้มีเวลาพาอาม่ามาออกกำลังกายและไปทำคีโม ก่อนลงสระเอ็มมองหน้าชิวและถามว่า “นี้ม้าหวังอะไรรึเปล่าเนี่ย” ชิวตอบ “หวังไรแม่ฉันป่วยไง ต้องดูแลหน่อยมั้ย เดี๋ยวคนอื่นเค้าหาว่าฉันอกตัญญู” และเมื่อลงสระว่ายน้ำอาม่าพูดว่า “พากูมาครั้งนี้ครั้งเดียวนะ ไม่มาอีกแล้วนะ” ชิวจึงตอบกลับว่า “จำที่หมอเค้าบอกไม่ได้เหรอ เค้าบอกให้ออกกำลังกายบ่อย ๆ ไง” อาม่าจึงพูดต่อว่า “กูเดินของกูเองได้ แล้วดูสิ ลางานมาเนี่ย เดียวเค้าก็ไล่ออกจากงานหรอก” เอ็มที่รออยู่บนสระจึงบอกว่าอาม่าว่า ชิวเปลี่ยนเวลาทำงานเป็นกลางคืนแล้ว อาม่าจึงโกรธเพราะรู้ว่าชิวทำงานกลางคืนเลิกเช้าและยังไม่ได้นอน ชิวจึงบอกว่า “ให้ชิวทำอะไรดี ๆ ให้ม้าบ้างไม่ได้เหรอ” อาม่าตอบกลับด้วยเสียงไม่พอใจว่า “มึงหวังดีกับกูที่ไรเดือดร้อนกูทุกที ตอนที่มึงลาออกจากโรงเรียนจะมาช่วยขายโจ๊กอะ...”

ฉากนี้สะท้อนให้เห็นว่าชิว แสดงความกตัญญูต่ออาม่าโดยการเสียสละตนเองโดยไม่กลัวความเหน็ดเหนื่อย เพื่อให้ตนได้มีโอกาสปรนนิบัติอาม่าอย่างเต็มที่ ได้พาอาม่ามาออกกำลังกาย พาอาม่าไปทำคีโม

ยอมเปลี่ยนเวลาเข้าออกงานจากกลางวันเป็นกลางคืนโดยไม่มีเงื่อนไข และการที่อาม่าตอบด้วยเสียงไม่พอใจว่าชิวหวังดีที่ไรเดือดร้อนอาม่าทุกที แม้จะเป็นการพูดด้วยน้ำเสียงไม่พอใจ แต่ก็เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าอาม่ามีความห่วงใยในตัวชิว เพราะรู้ว่าชิวยังไม่ได้นอน

<u>ตัวอย่างที่ 7</u> ฉากที่อาม่าไม่สบาย และไม่สามารถไปขายโจ๊กได้

ฉากนี้เป็นฉากที่เอ็มและอาม่ากำลังเตรียมตัวไปขายโจ๊ก เอ็มที่กำลังเตรียมของ เดินมาหาอาม่าที่นั่งพักอยู่ที่บันได และพบว่าอาม่าไม่สบายจึงพูดว่า “วันนี้หยุดขายโจ๊กเถอะอาม่า ไปเดี๋ยวขึ้นไปข้างบน เดี๋ยวเอ็มเช็ดตัวให้ดีกว่า” เอ็มจึงช่วยพยุงอาม่าขึ้นไปพักผ่อน พร้อมกับต้มน้ำร้อนเพื่อเตรียมน้ำร้อนสำหรับอาบน้ำให้อาม่า และเช็ดตัวให้อาม่า โดยอาม่าได้ถอดเสื้อออก และให้เอ็มช่วยเช็ดตัวให้ ซึ่งเอ็มรู้สึกไม่คุ้นเคยที่อาม่าถอดเสื้อออกต่อหน้าตน แต่อาม่าบอกว่า “เช็ดข้างในให้กูหน่อย เหนียวตัว กูแก่แล้วกูไม่อายหรอก” และหลังจากเช็ดตัวเสร็จแล้ว เอ็มได้ทำการติดตั้งกล้องวงจรปิดไว้บริเวณหิ้งพระ โดยในฉากนี้เอ็มพูดว่า “ติดไว้ดูม่าไง เกิดเป็นลมขึ้นมาจะได้ช่วยทัน ทรงนี้ถ้าเป็นเจ้าหญิงขึ้นมา หาคนมาจูบยาก”

จากตัวอย่างที่ 7 จะเห็นได้ว่า อาม่าและเอ็มมีความสนิทสนมกันมากขึ้น เอ็มปฏิบัติต่ออาม่าด้วยสีหน้า ท่าทีที่สะท้อนให้ถึงความห่วงใยอาม่าของเอ็มที่แฝงไปด้วยอารมณ์ขำ เพื่อคลายกังวลของอาม่าในยามเจ็บป่วย และการใช้คำพูดติดตลก กับอาม่าในฉากติดตั้งกล้องทำให้บรรยาศไม่เคร่งเครียด แต่ยังคงทำให้เห็นถึงความสนิทสนม นอบน้อม และความเคารพในแบบคนรุ่นใหม่ ที่อาจจะแสดงออกแบบไม่จริงจักมากนัก แต่ยังคงสื่อถึงการปรนนิบัติอาม่าด้วยความเคารพที่มาจากใจจริง

<u>ตัวอย่างที่ 8</u> ฉากที่เอ็มจับมืออาม่า และร้องเพลงกล่อมอาม่าในวาระสุดท้ายของชีวิตอาม่า

ฉากนี้ถือได้ว่าเป็นฉากที่สะเทือนอารมณ์ที่สุดของเรื่อง เป็นฉากที่เอ็มที่นอนเฝ้าอาม่า และตื่นมากลางดึกเดินไปข้าง ๆ อาม่าที่นอนป่วยหนัก เอ็มจับมืออาม่า และอาม่าพยายามยกนิ้วชี้ขึ้นมา (ซึ่งน่าจะเป็นการบอกเอ็มว่าอาม่าให้เอ็มเป็นที่หนึ่ง) และลืมตาขึ้นมองเอ็ม จากนั้นเอ็มได้ร้องเพลงกล่อมอาม่า เมื่ออาม่าได้ยินอาม่ามีอาการตอบรับ หายใจแรงหนึ่งเฮือกและนิ่งไปในที่สุด เอ็มร้องเพลงกล่อมต่อด้วยน้ำตาที่กลั้นไว้ไม่อยู่และความเสียใจอย่างสุดซึ้ง

จากตัวอย่างที่ 8 สะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความห่วงใย และความผูกพันระหว่างอาม่ากับเอ็มผู้เป็นหลานอย่างลึกซึ้ง การพยายามยกนิ้วชี้ขึ้นเพื่อสื่อสารกับเอ็ม การลืมตาขึ้นมองเอ็มครั้งสุดท้าย แสดงให้เห็นถึงความผูกพันและสายสัมพันธ์จึงถึงลมหายใจสุดท้าย เอ็มร้องเพลงกล่อมอาม่าด้วยน้ำตาแห่งความเศร้าโศกอย่างสุดซึ้ง เป็นการแสดงออกถึงการความกตัญญูผ่านการปรนนิบัตอาม่าจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอาม่า

จากตัวอย่างข้างต้น ตัวละครแสดงความกตัญญูผ่านการปรนนิบัติต่อบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ด้วยความเคารพ โดยไม่กลัวความยากลำบาก ไม่มีท่าทีรังเกียจ สะท้อนถึงความกตัญญูที่ไม่ใช่แค่การปรนนิบัติดูแลเพียงภายนอก แต่เป็นการปรนนิบัติดูแลด้วยความจริงใจ ด้วยความเคารพ

ในมิติของยุคสมัย การแสดงความกตัญญูผ่านเจตนาที่แฝงไปด้วยผลประโยชน์ ซึ่งสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของคุณค่าทางสังคมในยุคปัจจุบันที่บางครั้งการดูแลบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่กลายเป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์บางอย่าง และการแสดงปรนนิบัติของคนรุ่นใหม่ต่อบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่อาจจะมีรูปแบบที่เปลี่ยนไป เช่น การใช้คำพูดติดตลก ซึ่งก็ยังสามารถแสดงถึงความเคารพที่จริงใจได้

3. ตักเตือนและเข้าใจต่อความผิดพลาดของบิดามารดา

ในการปรนนิบัติบิดามารดา หากเห็นพวกท่านทำอะไรผิดพลาด หรือไม่ถูกต้องบุตรควรตักเตือนด้วย

ความสุภาพ อ่อนน้อม หากบิดามารดามีความคิดเห็นที่แตกต่างไม่เห็นด้วย บุตรก็ควรปฏิบัติต่อท่านด้วยความเคารพและไม่ขัดเคือง ควรรู้จักผ่อนปรนเข้าหาบิดามารดา เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนใจต่อกันและกัน ดังที่ ขงจื่อกล่าวว่า “อันการปรนนิบัติต่อบุพการีนั้น หากท่านมิผิดก็จงทัดทานด้วยความนบนอบ หากมิเป็นดั่งที่หวัง ก็ยังคงต้องมีความเคารพและมิขัดขืน แม้นจะเหนื่อยใจก็จงอย่าได้มีใจขัดเคือง” [5]

<u>ตัวอย่างที่ 9</u> ฉากที่เอ็มพยายามบอกอาม่าให้เปลี่ยนรองเท้าใหม่

ฉากนี้อาม่ากำลังจะใส่รองเท้า และเอ็มได้พูดว่า “นี่เอารองเท้าเรนโบว์ (ลูกสาวของกู๋เคี้ยง) มาใส่แน่นไปไหม” แต่อาม่ากลับบอกว่า “พอดี” เอ็มจึงพูดต่อว่า “นี้อาม่าเข้าใจคำว่าพอดีจริงหรือเปล่า”

ตัวอย่างที่ 9 สะท้อนให้เห็นถึงความห่วงใยที่เอ็มมีต่ออาม่าผ่านการพูดตักเตือนเชิงติดตลก และตรงไปตรงมา อยากให้อาม่าสวมใส่รองเท้าที่สบายและเหมาะสมกับเท้า ซึ่งเป็นการแสดงถึงความใส่ใจในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เอ็มมีต่ออาม่าแต่อาม่าก็ยืนยันว่าใส่ได้พอดี

สำหรับตัวอย่างนี้ รองเท้าที่อาม่าใส่เป็นรองเท้าที่กู๋เคี้ยงซื้อให้จึงทำให้อาม่าไม่อยากเปลี่ยน สำหรับอาม่าแล้วสิ่งที่ลูกชายซื้อให้มีคุณค่าทางจิตใจ ตัวอย่างนี้เป็นฉากที่เชื่อมโยงกับฉากที่อาม่ายอมไปซื้อรองเท้าใหม่กับเอ็มหลังจากที่กู๋เคี้ยงพาอาม่าและเอ็มไปเที่ยวที่วัด ซึ่งในฉากนี้มีการเขียนคำอธิษฐาน ซึ่งครอบครัวของกู๋เคี้ยงไม่มีใครเขียนถึงอาม่าเลย เอ็มจึงไม่พอใจและพูดให้อาม่าได้คิดว่า จริงๆ แล้วอาม่าก็เป็นคนในครอบครัวของกู๋เคี้ยง แต่กู๋เคี้ยงไม่ได้ให้ความสำคัญกับอาม่าเลย จึงทำให้อาม่ายอมทำตามที่เอ็มแนะนำ และให้เอ็มพาไปซื้อรองเท้าคู่ใหม่ในที่สุด

<u>ตัวอย่างที่ 10</u> ฉากที่เอ็มโกรธอาม่าที่ยกบ้านให้กู๋โส่ย

เมื่อเอ็มรู้ว่าอาม่าโอนกรรมสิทธิ์บ้านให้กู๋โส่ย เอ็มรู้สึกไม่พอใจอย่างยิ่ง โดยฉากนี้เอ็มกำลังเข็นรถเข็นอาม่าเพื่อพาอาม่ากลับบ้าน เอ็มถามอาม่าว่า “ม่ายังไม่เข็ดอีกเหรอ ที่ต้องคอยเอาเงินให้กู๋โส่ย” อาม่าตอบ “ก็อีเอาตัวอีไม่รอดอะ” เอ็มพูดต่อว่า “ม่าเป็นอย่างนี้กู๋โส่ยถึงไม่ได้เรื่องไง ไหนม่าบอกคนดูแลต้องได้ไง” อาม่าตอบกลับ “กูไม่มีอะไรจะให้แล้ว มึงไม่ต้องมาดูแลกูแล้ว” เอ็มพูดต่อว่า “เอ็มดูแลม่าไม่ดีตรงไหน” อาม่าตอบด้วยน้ำเสียงเศร้าว่า “มึงอะดูแลดี ดีมาก ๆ ด้วย” เอ็มพูดต่อด้วยความน้อยใจ “ทำไมม่าไม่ให้เอ็มเป็นที่หนึ่งอะ ม่าให้เอ็มเป็นที่เท่าไหร่ ม่าให้เอ็มเป็นที่เท่าไหร่วะ หา ตอบดิ ตอบดิอาม่า (พร้อมเขย่ารถเข็นด้วยความไม่พอใจ) อาม่าโง่ รักผิดคน” และเอ็มก็เดินจากไปด้วยความโกรธ

จากตัวอย่างที่ 10 การที่เอ็มแสดงความไม่พอใจเมื่อรู้ว่าอาม่าโอนกรรมสิทธิ์บ้านให้กู๋โส่ย จากบทสนทนาและพฤติกรรมของเอ็ม แม้จะดูเป็นการโต้เถียงและด่าทอด้วยอารมณ์ แต่ในอีกมุมหนึ่งก็สามารถมองได้ว่า เอ็มกำลังตักเตือนอาม่าจากความรัก ความห่วงใย ในฐานะที่เอ็มคอยดูแลใกล้ชิดอาม่ามา และรู้ว่าอาม่าถูกกู๋โส่ยเอาเปรียบมาโดยตลอดจึงพยายามตักเตือนอาม่าเพื่อไม่ให้อาม่าถูกกู๋โส่ยเอาเปรียบอีก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเอ็มจะมีเจตนาที่ดี แต่การแสดงออกของเอ็มเป็นการแสดงออกด้วยอารมณ์ ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้ง และฉากนี้เองเป็นฉากที่ทำให้เอ็มย้ายออกจากบ้านของอาม่ากลับไปอยู่บ้านของตน

ขณะเดียวกัน ฉากนี้ก็สะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของเอ็ม จากความกตัญญูอย่างจริงใจกลายเป็นความกตัญญูที่มีเงื่อนไข เกิดความรู้สึกน้อยใจ ผิดหวังที่อาม่ายกบ้านให้กู๋โส่ยหรือการไม่ได้เป็นที่หนึ่งในใจของอาม่า สะท้อนถึงความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ในมุมของอาม่าที่เป็นห่วงลูกที่ไม่สามารถดูและตัวเองได้ดี และให้อภัยลูกได้ทุกคน ในมุมมองของเอ็มเป็นเรื่องของความยุติธรรม และการชดเชยจากที่ตนสมควรจะได้รับจากการทุ่มเทในการดูแลอาม่า จึงเกิดการเปรียบเทียบและต้องการการยอมรับ ความกตัญญูในฉาก

นี้จึงเป็นภาพสะท้อนความกตัญญูที่ซับซ้อนของความกตัญญูในบริบทสังคมปัจจุบัน

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนถึงการที่เอ็มพยายามเตือนอาม่าด้วยความหวังดีและห่วงใย โดยการเตือนจาก 2 ตัวอย่างจะมีความแตกต่างกันด้านอารมณ์และการแสดงออก ตัวอย่างที่ 9 เอ็มเตือนอาม่าด้วยความอ่อนโยน และติดตลกเพื่อให้โน้มน้าวให้อาม่าใส่รองเท้าที่เหมาะสมและใส่สบาย ขณะที่ตัวอย่างที่ 10 เอ็มเตือนอาม่าด้วยความคับข้องใจ น้อยใจ และเป็นห่วงอาม่า จึงแสดงออกด้วยอารมณ์ที่โกรธและฉุนเฉียว อันทำให้เกิดความขัดข้องใจกัน แต่อย่างไรก็ตาม ก็เป็นการตักเตือนที่มาจากใจจริง แม้ว่าจะไม่ได้แสดงออกด้วยความอ่อนโยนก็ตาม

4. การจัดพิธีศพและเซ่นไหว้ตามประเพณี

ความกตัญญูไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงตอนที่บิดามารดามีชีวิตอยู่เท่านั้น ดังบทเหวยเจิ้งที่ว่า “...ยามอยู่ ปรนนิบัติด้วยจริยา ยามอาสัญ ทำพิธีด้วยจริยา บูชาด้วยจริยา” [5] จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อบิดามารดามีชีวิตอยู่ก็ให้ปฏิบัติต่อท่านด้วยความเหมาะสมตามจริยธรรม เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วก็จัดพิธีและเซ่นไหว้ตามประเพณี สำหรับแนวคิดเรื่องการจัดพิธีศพ ขงจื่อให้ความสำคัญกับการแสดงความอาลัยด้วยความโศกเศร้าที่มาจากใจจริงมากกว่าความสวยหรูภายนอกของงานพิธี ดังบทปาอี้ที่ว่า “...อันว่าจริยาหากต้องฟุ่งเฟ้อสิ้นเปลืองขอเลือกความประหยัดจะดีกว่า อันว่าพิธีศพ หากต้องให้บริบูรณ์ตามจารีต ขอเลือกความโศกาจะเหมาะกว่า” [5] และหลังจากเสร็จสิ้นพิธีศพแล้ว บุตรหลานต้องรำลึกต่อบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้วด้วย ดังบทเสวียเอ๋อที่ว่า “ ตระหนักต่อพิธีศพ รำลึกต่อบรรพชนที่จากไกล คุณธรรมแห่งประชาก็จักคืนสู่ความโสภาแล” [5]

การจัดงานศพ

<u>ตัวอย่างที่ 11</u> งานศพอากง

หลังจากที่อากงผู้เป็นปู่ของเอ็มเสียชีวิตลง ได้มีการจัดพิธีศพให้อากงตามประเพณีจีน ลูกหลานใส่ชุดไว้ทุกข์ และมีการเผากระดาษเงินกระดาษทอง

จากตัวอย่างที่ 11 เป็นการจัดพิธีศพให้อากงตามประเพณี แม้ว่าในฉากนี้จะไม่มีการแสดงออกถึงความโศกเศร้าของญาติพี่น้องต่อการจากไปของอากงโดยตรง แต่ก็สามารถสะท้อนถึงความกตัญญูต่ออากงได้ผ่านการจัดงานอย่างสมเกียรติซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญ และแสดงความกตัญญูต่ออากง

ในฉากนี้เป็นฉากที่ทำให้เอ็มรู้ว่าผู้ที่ได้รับมรดกเป็นบ้านของอากงก็คือมุ่ยที่คอยดูแลอากงที่นอนป่วยติดเตียงมาโดยตลอด

<u>ตัวอย่างที่ 12</u> ฉากที่เอ็มและคนในครอบครัวจัดพิธีศพให้กับอาม่า

หลังจากที่อาม่าจากไปแล้วมีการจัดพิธีศพให้อาม่า ในงานพิธีมีการประดับดอกไม้อย่างสวยงาม นอกจากนั้นเอ็มยังได้ซื้อก๋วยเตี๋ยวเนื้อที่อาม่าชอบ[2] มาเซ่นไหว้อาม่าพร้อมกับเคาะโลงบอกอาม่าให้มารับประทานก๋วยเตี๋ยว

จากตัวอย่างที่ 12 มีการจัดพิธีศพตามประเพณี มีการประดับดอกไม้ในพิธี และการที่เอ็มซื้อก๋วยเตี๋ยวเนื้อซึ่งเป็นอาหารโปรดของอาม่ามาเซ่นไหว้ พร้อมเคาะโลงบอกอาม่า สะท้อนแนวคิดความกตัญญูในด้านการให้ความสำคัญกับทั้งพิธีกรรมและความจริงใจจากภายในของบุตรหลาน รวมถึงการระลึกถึงการแสดงความเคารพ และการสานต่อสายสัมพันธ์ระหว่างผู้ตายและผู้มีชีวิตอยู่

[2] ก๋วยเตี๋ยวเนื้อเป็นอาหารโปรดของอาม่า แต่เพื่อให้กู๋เคี้ยงมีสุขภาพแข็งแรง อาม่าจึงนับถือเจ้าแม่กวนอิม และเลิกกินเนื้อวัว

ตัวอย่างที่ 13 เอ็ม ซิว กู๋เคี้ยง และกู๋โส่ย นั่งรถส่งศพของอาม่าเพื่อไปส่งอาม่าที่สุสาน

ฉากนี้ทุกคนมีสีหน้าที่เต็มไปด้วยความโศกเศร้า ก่อนรถส่งศพออกเดินทางซิวบอกให้เอ็มบอกทางอาม่า เอ็มจึงเคาะโลง 3 ครั้งและบอกทางอาม่าเป็นระยะ ๆ เมื่อถึงจุดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของอาม่า ได้แก่ ร้านโจ๊ก สะพาน ระหว่างทางทุกคนมีสีหน้าที่เศร้าโศกยิ่งขึ้น เมื่อถึงสุสานเอ็มได้พูดว่า “ม่าถึงบ้านที่เอ็มซื้อให้ม่าแล้วนะ” และได้พูดอีกว่า “ม่า เอ็มให้ม่าเป็นที่หนึ่งนะ” และในตอนนี้เองเอ็มได้ร้องไห้ออกมาอย่างกลั้นไม่อยู่

จากตัวอย่างที่ 13 ได้สะท้อนความกตัญญูจากภายในจิตใจอย่างแท้จริงของลูกและหลาน การที่เอ็มเคาะโลง 3 ครั้งและบอกทางอาม่าตลอดเส้นทางไปสุสาน โดยกล่าวถึงสถานที่ที่อาม่าคุ้นเคย เช่น ร้านโจ๊กและสะพาน เป็นการสื่อถึงการไม่ปล่อยให้อาม่าเดินทางลำพัง ถือเป็นการดูแลด้วยหัวใจแม้สิ้นลมหายใจแล้ว เมื่อถึงสุสานเอ็มพูดว่า “ม่าถึงบ้านที่เอ็มซื้อให้ม่าแล้วนะ” และ “เอ็มให้ม่าเป็นที่หนึ่งนะ” ก่อนร้องไห้สะอึกสะอื้น แสดงให้เห็นว่าความกตัญญูของเอ็มได้เปลี่ยนผ่านจากความหวังผลตอบแทนในช่วงต้นเรื่อง ไปสู่ความรักที่บริสุทธิ์จริงใจผ่านการใช้ชีวิตร่วมกับอาม่า ความเจ็บปวด การสูญเสียอาม่า และการตระหนักรู้ในคุณค่าของสายสัมพันธ์

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนความกตัญญูตามแนวคิดขงจื่อที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะการดูแลบิดามารดาเมื่อมีชีวิตอยู่เท่านั้น แต่รวมถึงการกตัญญูต่อผู้ล่วงลับอย่างสมเกียรติผ่านพิธีกรรม เช่น การจัดพิธีศพ การใส่ชุดไว้ทุกข์ เผากระดาษเงินกระดาษทอง ประดับดอกไม้ ซื้ออาหารโปรดมาเซ่นไหว้ และเคาะโลงบอกทางผู้ตาย ทั้งหมดนี้แสดงถึงการผสมผสานระหว่างพิธีกรรมกับความรู้สึกจากใจจริง

การเซ่นไหว้

ตัวอย่างที่ 14 เหตุการณ์ที่ครอบครัวของอาม่าเดินทางไปไหว้บรรพบุรุษที่สุสานในเทศกาลเช็งเม้ง

ในฉากนี้เป็นฉากแรกของภาพยนตร์ มีอาม่าเป็นคนหลักในการควบคุมดูแลการเซ่นไหว้ อาม่าให้ความสำคัญกับการมาไหว้บรรพบุรุษเป็นอย่างมาก ขณะที่ซิวกำลังจัดของเซ่นไหว้นั้น อาม่าพบว่าซิววางอาหารผิดทิศทาง อาม่าจึงรีบทักท้วงให้จัดวางให้ถูกต้อง และอาม่าได้ตำหนิเอ็มว่ามาเช็งเม้งก็มัวแต่เล่นเกม จากนั้นอาม่าได้เดินเข้าไปหากู๋เคี้ยงที่กำลังวิดิโอคอลกับภรรยาและลูกสาว พร้อมกับได้ทักทายกับหลานสาวผ่านวิดิโอคอล และตำหนิกู๋เคี้ยงว่าภรรยาของกู๋เคี้ยงไม่เคยพาลูกสาวมาไหว้บรรพชนเลย จากนั้นได้หยิบถุงดอกไม้จากกู๋เคี้ยงให้เอ็มนำขึ้นไปโปรยบนสุสาน ซึ่งเอ็มทำด้วยท่าทีที่ไม่ตั้งใจ อาม่าจึงตำหนิเอ็ม และบอกว่าเอ็มเป็นคนใช้ไม่ได้

จากตัวอย่างที่ 14 สะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูผ่านการระลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และการปฏิบัติตามประเพณี อาม่าเป็นผู้มีบทบาทหลักในการควบคุมดูแลพิธีไหว้บรรพบุรุษ แสดงให้เห็นความสำคัญของการรักษาสายสัมพันธ์และความเคารพต่อผู้ล่วงลับ ในขณะเดียวกัน การที่อาม่าตำหนิซิวเมื่อวางของเซ่นไม่ถูกต้อง เอ็มที่ไม่ตั้งใจโปรยดอกไม้ ครอบครัวของกู๋เคี้ยงที่ไม่ได้เดินทางมายังสุสาน สะท้อนให้เห็นถึงการชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องในการแสดงความกตัญญู เป็นการเตือนให้ลูกหลานตระหนักถึงความสำคัญของพิธีกรรมและการเคารพต่อบรรพบุรุษ การที่เอ็มไม่ตั้งใจทำหน้าที่โปรยดอกไม้และถูกตำหนิแสดงถึงการเรียนรู้และการตระหนักรู้ถึงความกตัญญูผ่านการกระทำและท่าทีจริงจังของอาม่า

ตัวอย่างที่ 15 ฉากที่ทุกคนไปไหว้อาม่าที่สุสาน

ฉากนี้เป็นฉากสุดท้ายของเรื่อง ครั้งนี้เอ็ม ซิว กู๋โส่ย กู๋เคี้ยง ภรรยาและลูกสาวของกู๋เคี้ยง ทุกคนเดิน

ทางมาเซ่นไหว้ อาม่าที่สุสาน โดยครั้งนี้มีกู๋เคี้ยงซึ่งเป็นลูกชายคนโตคอยควบคุมกำกับการเซ่นไหว้ และในฉากนี้เอ็มอาสาสอนเรนโบว์ลูกสาว ของกู๋เคี้ยงให้โปรยดอกไม้บนสุสาน แต่ตัวเอ็มเองก็ยังคงโปรยดอกไม้โดยมีท่าทีเหมือนไม่ตั้งใจนัก เมื่อเอ็มโปรยดอกไม้เสร็จแล้ว เอ็มก็ได้นั่งลงบนสุสาน ระลึกถึงอาม่าและขณะนั้นเองได้มีลมพัดเบา ๆ ผ่านเอ็มไปราวกับว่าอาม่ามาเตือนให้เอ็มตั้งใจโปรยดอกไม้

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นการสะท้อนถึงแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ผ่านการเดินทางไปยังสุสานเพื่อประกอบพิธีเซ่นไหว้ จากตัวอย่างที่ 15 จะเห็นได้ว่าเอ็มมีพัฒนาการของความกตัญญูเมื่อเปรียบเทียบกับตัวอย่างที่ 14 ซึ่งเป็นฉากที่อาม่ายังมีชีวิตอยู่ ในฉากนั้นเอ็มยังขาดความตระหนัก และความจริงใจในการระลึกถึงบรรพบุรุษอย่างแท้จริง และทำพิธีแบบไม่ตั้งใจจึงถูกอาม่าตำหนิ และจากตัวอย่างที่ 15 เอ็มทำหน้าที่ถ่ายทอดพิธีการโปรยดอกไม้ให้รุ่นหลานกันเอง แม้ว่าจะยังมีท่าทีที่ไม่ตั้งใจทำเช่นเดิม แต่มีการนั่งบนสุสานระลึกถึงอาม่าเป็นการสะท้อนถึงความผูกพันต่ออาม่า คิดถึง และระลึกถึงอาม่าจากใจจริง ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการแสดงความกตัญญูไม่ได้ขึ้นอยู่ที่การกระทำภายนอกหรือพิธีกรรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับการระลึกถึงผู้ล่วงลับอย่างจริงใจ

5. การสานต่อเจตนารมณ์

นอกจากการแสดงความกตัญญูโดยการดูแลปรนนิบัติบิดามารดาเมื่อยังมีชีวิตอยู่ การสานต่อเจตนารมณ์หรือคุณธรรมของบิดามารดาเมื่อท่านล่วงลับไปแล้วก็นับว่าเป็นการแสดงความกตัญญู ดังบทเสวียเอ๋อที่ว่า “ยามบิดายังอยู่ จงเฝ้าดูที่ปณิธาน ยามบิดาวายปราณ จงเฝ้าดูที่ปฏิปทา หากสามปีมิได้หันเหไปจากมรรคาแห่งบิดา ก็ถือว่ากตัญญูแล้วแล” [5]

<u>ตัวอย่างที่ 16</u> เอ็มใช้เงินในธนาคารทั้งหมดที่อาม่าสะสมให้ซื้อสุสานให้อาม่าอย่างไม่ลังเล

เอ็มได้รับโทรศัพท์จากธนาคารและได้ทราบว่าอาม่าได้ฝากเงินให้กับเอ็ม ซึ่งเอ็มจำไม่ได้ว่าบัญชีนี้เปิดตั้งแต่เมื่อไร จนค่อย ๆ ระลึกความหลังได้ว่าอาม่าเปิดให้ตั้งแต่ตอนเด็ก ๆ หลังจากที่ระลึกถึงที่ไปที่มาของการเปิดบัญชีนี้ได้ เอ็มจึงโทรไปธนาคารเพื่อขอถอนเงินทั้งหมดและปิดบัญชี ซึ่งฉากนี้ภายหลังเชื่อมโยงกับฉากที่อาม่าและทุกคนนั่งรถส่งศพอาม่าไปยังสุสาน ซึ่งเมื่อรถเข้าเขตสุสานเอ็มได้พูดว่า “ม่าถึงบ้านที่เอ็มซื้อให้แล้วนะ” จึงเป็นการเฉลยว่าเอ็มนำเงินทั้งหมดในบัญชีมาซื้อสุสานให้อาม่าตามที่อาม่าเคยแสดงเจตนารมณ์ไว้[3]

จากตัวอย่างที่ 16 สะท้อนให้เห็นว่าเอ็มตอบแทนอาม่าด้วยการทำตามเจตนารมณ์ของอาม่า โดยการนำเงินที่อาม่าฝากให้เอ็มมาซื้อสุสานให้อาม่าโดยไม่ลังเล เป็นการมอบความรักให้อาม่าเป็นครั้งสุดท้ายด้วยความรักและซาบซึ้งกับสิ่งที่อาม่าทำให้ เมื่อมาถึงสุสานเอ็มพูดว่า “ม่าถึงบ้านแล้วนะ” ประโยคนี้ได้ตอกย้ำถึงความกตัญญูอย่างลึกซึ้ง “บ้าน” ในที่นี้ไม่ใช่เป็นเพียงแค่สถานที่ แต่เป็นบ้านในเชิงจิตใจที่เอ็มมอบให้อาม่าด้วยความรัก เป็นการบอกลาอาม่าอย่างจริงใจ และไม่ลืมบุญคุณ อีกทั้งยังเป็นการสืบสานเจตนารมณ์ของอาม่าที่อยากให้ลูกหลานมารวมตัวกันเซ่นไหว้อาม่า เพื่อเป็นการสืบสานคุณธรรมด้านการแสดงความกตัญญูสืบต่อไป

<u>ตัวอย่างที่ 17</u> มุ่ยเล่าสาเหตุการเสียชีวิตของอากง

มุ่ยคุยกับเอ็มไปบ้านของเหล่าโกวเพื่อไปดูแลเหล่าโกว ในฉากนี้มีเหตุการณ์ที่มุ่ยกับเอ็มพูดถึงอากง โดยมุ่ยพูดด้วยน้ำเสียงที่เศร้าว่า “วันที่กงเสีย แกสำลักอาหารแล้วก็นิ่งไป มุ่ยรู้นะว่าต้องช่วยอย่างไร แต่ก็ไม่ได้ช่วย กงแกบอกตลอดว่าให้ปล่อยแกไปได้แล้ว ตอนนี้แกก็คงไปสบายแล้วแหละ ก็เลยไม่มาหามุ่ยเลย”

---

[3] อาม่าเคยพูดกับเอ็มระหว่างเดินทางกลับจากไปบ้านพี่ชายของอาม่าว่าอยากได้สุสานใหญ่ ๆ สวย ๆ โดยพูดกับเอ็มว่า “กูก็อยากได้ฮวงซุ้ยดี ๆ อยู่ลูกหลานก็จะได้เจริญ ใครมองมาก็จะได้ว่ากตัญญูไง ถ้ามีฮวงซุ้ยสวย ๆ พวกมึงก็คงอยากมาเจอกันมั่ง”

จากตัวอย่างที่ 17 สะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความอาลัยอาวรณ์ และความลำบากใจของมุ่ยอย่างลึกซึ้ง ขณะที่อากง สำลักอาหาร มุ่ยรู้วิธีช่วยชีวิต แต่มุ่ยเลือกที่จะไม่ช่วย ทั้งที่ในใจเต็มไปด้วยความเจ็บปวดและรู้สึกผิดเพราะอากงเคยสั่งเสียไว้ การตัดสินใจปฏิบัติตามคำสั่งเสียของอากง มุ่ยต้องเผชิญกับความรู้สึกผิดและอาลัย สะท้อนให้เห็นถึงจิตใจที่เด็ดเดี่ยว และเปี่ยมไปด้วยความรักต่ออากง การปล่อยให้อากงจากไปโดยไม่ช่วยไม่ได้เป็นการทอดทิ้ง แต่เป็นการทำให้อากงหลุดพ้นจากความทุกข์ทรมานจากโรคภัย และเป็นการทำตามความปรารถนาของอากง สะท้อนให้เห็นถึงการแสดงความกตัญญูด้วยความเข้าใจ เคารพความต้องการของอากง ยอมเสียสละและเผชิญต่อความรู้สึกผิดเพื่อให้อากงจากไปอย่างสงบ จากท่าทีของมุ่ยในฉากนี้แสดงให้เห็นว่ามุ่ยมีความรู้สึกอาลัยและคิดถึงอากงเสมอ และเลือกที่จะปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของอากงด้วยหัวใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความรัก และเด็ดเดี่ยว

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นการแสดงความกตัญญูในด้านของการสืบสานเจตนารมณ์ และเคารพความประสงค์ของญาติผู้ใหญ่อย่างชัดเจน สอดคล้องกับหลักคำสอนของขงจื่อในหลุนอี่ว์ที่ว่าความกตัญญูมิได้จำกัดอยู่เพียงการดูบิดามารดาเมื่อยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น แต่ร่วมถึงการสานต่อเจตนารมณ์และการระลึกถึงหลังจากที่ท่านล่วงลับไปแล้วอย่างจริงใจอีกด้วย

สรุปและการอภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาภาพสะท้อนความกตัญญูตามแนวคิดขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์ ผ่านคำพูด บทสนทนา พฤติกรรมของตัวละครในฉากต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์เรื่องหลานม่า (Lahn Mah) โดยศึกษาเฉพาะฉากที่สะท้อนความกตัญญูที่บุตรหลานปฏิบัติต่อบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ พบภาพสะท้อนด้านความกตัญญูตามแนวคิดของขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์ 5 ประการ ได้แก่ 1) การอยู่ใกล้ชิดบิดามารดา 2) การปรนนิบัติต่อบิดามารดาด้วยความเคารพ 3) ตักเตือนและเข้าใจต่อความผิดพลาดของบิดามารดา 4) การจัดพิธีศพและเซ่นไหว้ตามประเพณี 5) การสานต่อเจตนารมณ์ จากผลการศึกษาข้างต้นทำให้สามารถตอบคำถามของคณะผู้วิจัยได้ว่า แนวคิดเรื่องความกตัญญูที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องหลานม่า (Lahn Mah) มีความสอดคล้องกับแนวคิดความกตัญญูของขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์อย่างชัดเจน โดยภาพสะท้อนด้านความกตัญญูที่ปรากฏในภาพยนตร์นั้น จะเน้นเรื่องความกตัญญูทั้งตอนที่บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ยังมีชีวิตอยู่ และล่วงลับไปแล้ว เนื่องจากเนื้อเรื่องในภาพยนตร์เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับกับการดูแลปรนนิบัติอาม่าผู้ป่วยเป็นโรคมะเร็ง โดยลูกและหลานที่มีอายุ มีมุมมองที่ต่างกัน ดังนั้น ภาพสะท้อนความกตัญญูเมื่อบิดามารดามีชีวิตอยู่นั้นจึงเน้นในเรื่องของการอยู่ใกล้ชิดบิดารมารดา ดูแลปรนนิบัติด้วยความเคารพ ตักเตือนบิดามารดาเมื่อบิดามารดาทำผิดพลาด หรือประพฤติไม่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่บุตรควรปฏิบัติต่อบิดามารดาอย่างเต็มที่เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yan [10] Jiang [8] และ Chen [9] ที่อธิบายว่าบุตรควรเลี้ยงดูและเคารพบิดามารดาทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ควรปฏิบัติต่อท่านด้วยความเคารพอย่างจริงใจและลึกซึ้ง ด้วยใบหน้าที่อ่อนโยนเบิกบาน และอยู่ใกล้ชิดกับบิดามารดา เพื่อไม่ให้ท่านเกิดความกังวลใจ นอกจากนี้ เมื่อบิดามารดาประพฤติผิด ก็ควรตักเตือนและเข้าใจในข้อผิดพลาดของท่าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jiang [8] กล่าวว่า การตักเตือนเมื่อบิดามารดาทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง บุตรควรตักเตือนด้วยควรเคารพอ่อนโยน อดทน และไม่ควรโต้เถียงด้วยความรุนแรง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yan [10] ที่กล่าวว่า หากทราบว่าบิดามารดาทำผิดแล้วไม่ตักเตือน ปล่อยให้ท่านหลงผิดหรือกระทำสิ่งผิด คือการไม่กตัญญู สำหรับการ

แสดงความกตัญญูโดยการจัดพิธีศพและเซ่นไหว้ตามประเพณี เมื่อบิดารมารดาล่วงลับไปแล้วที่ปรากฏในภาพยนตร์นั้น มีความสอดคล้องกับคำสอนของขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์ ดังที่ Jiang [8] ระบุว่า หลังจากที่ท่านล่วงลับไปแล้ว ก็ยังคงต้องแสดงความกตัญญู ผ่านพิธีศพและการเซ่นไหว้อย่างสมเกียรติ อีกทั้งต้องแสดงความรู้สึกโศกเศร้าที่มาจากใจจริง และดังที่ Yan [10] อธิบายว่าความสำคัญของพิธีศพอยู่ที่การแสดงความรู้สึกออกมาอย่างจริงใจ สำหรับการสานต่อเจตนารมณ์ในช่วงสุดท้ายของชีวิตของบิดามารดา ผู้เป็นบุตรหลานได้ทำตามเจตนารมณ์ หรือความตั้งใจที่บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ที่ได้สั่งเสียไว้หรือแสดงเจตจำนงค์ก่อนจากไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Keawsuwan [7] ที่กล่าวว่า บุตรก็ต้องยึดมั่นในการสืบต่อปณิธานของพวกท่านเพื่อให้วิญญาณของพวกท่านเป็นสุข

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าแม้ว่าพฤติกรรมของตัวละครในภาพยนตร์ได้สะท้อนถึงความกตัญญูตามแนวคิดของขงจื่อในคัมภีร์หลุนอี่ว์ แต่อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกในภาพยนตร์นั้นมีความซับซ้อน หลากหลายอารมณ์ และบางพฤติกรรมมีการแสดงออกที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ได้มีความเคร่งครัดเหมือนในอดีต เช่น การแสดงความกตัญญูโดยหวังผลตอบแทน การพูดจาโดยใช้คำติดตลก การพูดโดยไม่มีหางเสียง หรือการกล้าแสดงออกทางอารมณ์อย่างชัดเจนต่อบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ อันสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมร่วมสมัย ที่มีปัจจัยมากมายที่เข้ามามีผลต่อสายสัมพันธ์ในครอบครัว ทั้งเรื่องของภาระหน้าที่ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือแม้แต่พฤติกรรมและรูปแบบการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจัยเหล่านี้อาจทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวสั่นคลอน เกิดความเข้าใจผิด ความน้อยเนื้อต่ำใจ ความรู้สึกห่างเหิน อันทำให้การแสดงออกด้านความกตัญญูในบางกรณีไม่ได้เกิดจากความจริงใจโดยตรงเสมอไป อีกหนึ่งประเด็นสำคัญคณะผู้วิจัยพบว่าพฤติกรรมที่สะท้อนความกตัญญูในภาพยนตร์นั้น แม้จะมีจุดเริ่มต้นจากการหวังผลส่วนตนนั้น แต่สุดท้ายก็ได้พัฒนาไปสู่ความกตัญญูที่ออกมาจากจิตใจที่แท้จริงโดยปราศจากการหวังผล ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดจุดเปลี่ยนของความกตัญญูเกิดจากการมีโอกาสได้ใช้ชีวิตหรือทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างคนในครอบครัวอันส่งผลให้เข้าอกเข้าใจกันมากขึ้น การให้อภัยซึ่งกันและกัน การยอมรับในความเห็นที่ต่างกัน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยหล่อหล่อมให้เกิดความรัก ความอบอุ่น ความเข้าอกเข้าใจ และความผูกพันของคนในครอบครัว การแสดงออกซึ่งความกตัญญูอย่างจริงใจ อันเป็นความกตัญญูที่แท้จริง ดังที่ Yan [10] ระบุว่า หากเลี้ยงดูบิดามารดาด้วยวัตถุภายนอก แต่ขาดความจริงใจ ไม่นับว่าเป็นความกตัญญูที่แท้จริง

ในแง่ของความร่วมสมัยจากการวิเคราะห์พบว่า การแสดงความห่วงใยและการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว ปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงการอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกันเพียงเท่านั้น ยังสามารถแสดงความห่วงใยหรือดูแลซึ่งกันและกันผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ เช่น การวิดีโอคอล การติดตามกันผ่านกล้องวงจรปิด อันเป็นการแสดงความกตัญญูที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมยุคดิจิทัลในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยเสนอว่านอกจากการศึกษาภาพสะท้อนด้านความกตัญญูแล้ว ยังสามารถศึกษาภาพสะท้อนด้านสังคมและวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง หลานม่า (Lahn Mah) เช่น บทบาทของสมาชิกในครอบครัว การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการดูแลผู้สูงอายุ การผสมผสานวัฒนธรรมจีนไทย ซึ่งจะช่วยขยายมิติของการวิเคราะห์ให้ลึกและครอบคลุมมากขึ้น

References

[1] College of Social Communication Innovation, Srinakharinwirot University. (2011). *Phapphayon lae lakorn thorathat Thai* (1st ed.).

[2] Department of International Trade Promotion. (2024). *Think trade think DITP* (pp. 10–11) [Brochure]. https://thinktradethinkditp.com/#flipbook-df_6506/1/ [In Thai]

[3] Sivapornpan, S. (2024, April 17). *Lahnmah grosses over 250 million baht nationwide, becomes the highest-grossing film of the year*. The Standard. https://thestandard.co/lahnmah-250-million-baht/[In Thai]

[4] Bhurapha, C. (2024, July 19). *Reflecting on "Chinese-style filial piety": From Lahn Mah to the echo of the "aging society" issue in Thailand.* Prachathai. https://prachathai.com

[5] Tongsuk, A. (2023). *The Analects of Confucius* (4th ed.). Chunhawat. [In Thai]

[6] Satha-Anand, S. (2023). *The Analects of Confucius*. Open Society.

[7] Keawsuwan, C. (2021). The study of the concept of filial piety in Confucianism through the Four Books. *Faculty of Humanities Kasetsart University, 28*(1), 255-287. [In Thai]

[8] Jiang, N. (2024). The manifestation of Confucius' filial piety in *The Analects* and its modern value. *Jiaying Literature, 20*, 29–31.

[9] Chen, S. (2020). Interpreting the thought of filial piety in *The Analects* in modern family relationships. *Home of Drama, 06*, 226.

[10] Yan, Z. (2025). Filial piety thought in *The Analects*. *Chinese Stories, 08*, 3–6.

[11] Noysommit, W., Suwanmanee, S., & Cheewawiphas, T. (2021). A study of social and cultural reflections on Thai of Chinese origin through a TV series "In Family We Trust". *Dokkaew Paritat: Journal of Humanities, Naresuan* University*, 1*(2), 109–120.https://www.human.nu.ac.th/wp-content/uploads/2024/10/DK-12-pp.-109-120.pdf [In Thai]

[12] Lommuang, K., Sinthanawong, N., & Cheewawiphas, T. (2023). *A study of the reflection of women's roles and status in Thai-Chinese families in the television drama "Nuea Nai."* In *The 9th National Undergraduate Conference on Humanities and Social Sciences* (pp. 1359–1378). Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University.

[13] Ma, Y. (2012). *Reflection of Chinese-Thai society in the novels of Prabhassorn Sevikul* [Master's thesis, Huachiew Chalermprakiet University]. Huachiew Chalermprakiet University Institutional Repository. https://has.hcu.ac.th/jspui/handle/123456789/518 [In Thai]

[14] Buranakorn, P., & Chen, J. (2013). *Reflections of the Chinese-Thai big family in Thai novels in order to analyze the roles of males and females in the family* [Master's thesis, Huachiew Chalermprakiet University]. Huachiew Chalermprakiet University Institutional Repository.https://has.hcu.ac.th/jspui/handle/123456789/513 [In Thai]

[15] Huang, S. (2014). *Analysis of Confucius doctrines about gratitude among Chinese-Thai people in Thai novels* [Master's thesis, Huachiew Chalermprakiet University]. Huachiew Chalermprakiet University Institutional Repository. https://has.hcu.ac.th/jspui/handle/123456789/618 [In Thai]

[16] GDH 559 Co., Ltd. (2024). *Lahn Mah* (หลานม่า) [Film]. https://gdh559.com/live_preview/lahnmahMoive [In Thai]